

Att fastna i fantasins »Quicksand«

I den diskussion som förts i medierna efter publiceringen av Hannes Råstams bok »Fallet Thomas Quick« har juristerna varit betydligt mer framträdande än de läkare och psykologer som varit inblandade. Dessa har svarat undvikande eller inte alls.

Råstam har gjort ett noggrant arbete [1]. Inom ett område är han dock inte så välinformerad. Det gäller de kortfattade och något sväpande omdömen han gör om objektrelationsteorin, som han menar var den teori som styrde den psykoterapi som Quick genomgick. Den som har någon erfarenhet av att arbeta som psykodynamisk terapeut läser skildringen med växande förvåning.

Samtalen med Quick inleds av en läkare som inte var utbildad terapeut. Att ge sig in i en psykoterapiprocess utan adekvat utbildning är oprofessionellt och vittnar om bristande respekt för yrket. När Quick börjar prata om att han »kanske mördat någon« tar läkaren honom okritiskt på orden och reser tillsammans med Quick (i hemlighet?) till trakten av Sundsvall där Johan Asplund mördats.

Man har svårt att tro sina ögon. Grundläggande för psykodynamiskt orienterad psykoterapi är att den sker inom en väl definierad ram. Det vill säga inom ett skyddat rum, skilt från den yttre verkligheten. Först sedan en sådan ram upprättats kan patienten vara fri att ge uttryck för fantasier.

Det som sedan händer när chefspsykologen tar över samtalen i samband med läkarens semester är obegripligt och än mer allvarligt. Istället för att slå larm och

hjälpa både Thomas Quick och läkaren ur den härva de gemensamt råkat in i tycks hon ha givit den professionell legitimitet. Hela processen kunde ha stoppats här, men eskalerade i stället.

Så till vad Råstam skriver om objektrelationsteori: »Terapin på Säter utgick från den så kallade objektrelationsteorin. Denna utlöpare från psykoanalysen uppstod på 1930-talet, och fäster stor vikt vid barnets allra första levnadsår. I korthet går den, bland annat, ut på att olika personlighetsstörningar kan spåras till övergrepp från föräldrarna... En central del av teorin är dessutom att plågsamma minnen kan förträngas eller till och med 'dissocieras', det vill säga hamna fel, vilket gör att terapeuten måste ge sig i kast med att eftersöka verkliga händelser bakom metafysiska och ofta symboliska berättelser, minnen och drömmar. Sveriges främsta förespråkare för objektrelationsteorin hette Margit Norell. Hon bröt sig ur den psykoanalytiska föreningen på 60-talet för att skapa en egen förening för 'holistisk' psykoanalys, innan hon bröt sig ur även den.«

Denna beskrivning av objektrelationsteorin är en blandning av sanningar, halv-sanningar och felaktigheter. Som läsare får man intrycket att det finns en direkt koppling mellan denna teori och framkallandet av så kallade falska minnen som Råstam sedan refererar till. Objektrelationsteorin är ett samlingsbegrepp för en viktig grupp av teorier inom psykoanalysen. Inom den fäster man – liksom inom all psykoanalytisk teori – »stor vikt vid barnets allra första levnadsår«. Att kalla den för en

Illustration: Ewa Knutsson

De läkare och psykologer som är inblandade i fallet Thomas Quick har hamnat i »quicksand«, där fantasin sammanblandas med verklighet, hävdar Karin Rodhe.

utlöpare är missvisande; det är inte en marginell teori utan har länge utgjort en huvudfåra och var vid denna tid den dominerade bland psykodynamiska terapeuter i Sverige [2].

När Råstam sedan skriver att den går ut på att »olika personlighetsstörningar kan spåras till övergrepp från föräldrarna« hamnar han riktigt snett. Mycket kortfattat kan man säga att man försöker beskriva hur den yttre förhåller sig till den inre psykiska världen, hur våra fantasier förhåller sig till verkligheten och hur vår inre värld präglas av de »objektrelationer« vi haft som barn.

Slutligen är det osant att, som Råstam gör, påstå att Margit Norell var Sveriges främsta förespråkare för objektrelationsteorin. Vid den aktuella tiden, i början av

1990-talet, var Margit Norell i 80-årsåldern och teoretiskt isolerad. Hon hade, som Råstam riktigt skriver, på 1960-talet brutit sig ur den psykoanalytiska föreningen och bildat en holistisk sådan, men senare brutit sig ur också den.

Sammanfattningsvis ger Råstams beskrivning av den psykoterapi som Thomas Quick genomgick ett intryck av att den utfördes enligt en psykoanalytisk teori, objektrelationsteorin, som påstås syfta till att suggerera fram traumatiska »falska minnen«.

Beskrivningen är missvisande, dels för att terapin först utfördes av en läkare som inte var utbildad terapeut, dels för att den övertogs utan adekvata ramar av en professionell psykolog och terapeut i samråd med en kontroversiell handledare.

En ödets ironi är att i psykoanalysens ursprung finns just ett sådant misstag av sammanblandning mellan fantasi och verklighet. Freud deklarerade 1896 att det bakom varje fall av hysteri dolde sig ett sexuellt övergrepp som förträngts och uttryckts i det hysteriska symtomet. Några år senare tillfogade han följande fotnot: »När det skrevs hade jag ännu inte lärt mig att skilja mellan analysandernas fantasier om barndomen och verkliga minnen« [4].

Tänk om de läkare och psykologer som är inblandade i fallet Thomas Quick kunde vara lika modiga som Freud och erkänna sitt misstag!

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

REFERENSER

1. Råstam H. Fallet Thomas Quick. Stockholm: Ordfront; 2012.
2. Igra L. Objektrelationer och psykoterapi. Stockholm: Natur och Kultur; 1983.
3. Ytterligare iakttagelser till försvarsneuropsykoserna. Fotnot 6. I: Freud S. Tidiga skrifter och historik. Stockholm: Natur och Kultur; 1997. p 597.

KARIN RODHE
specialist i allmän psykiatri och rättspsykiatri, psykoanalytiker, privatpraktiker, Lund
k.rodhe@glocalnet.net

»En ödets ironi är att i psykoanalysens ursprung finns just ett sådant misstag av sammanblandning mellan fantasi och verklighet.«